

Piotr Luty

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

UDZIAŁ MNIejszości JAKO ELEMENT KREOWANIA SKONSOLIDOWANEGO WYNIKU FINANSOWEGO

Streszczenie: Celem artykułu jest wskazanie, w jaki sposób spółka matka w grupie kapitałowej może wykorzystać spółkę córkę, w której posiada mniej niż 100% udziału w kapitale w celu kreowania skonsolidowanego wyniku finansowego. Zmiana wyceny lub przeprowadzenie nowych wzajemnych transakcji, wyłączone z konsolidacji, wpływa na wysokość wyniku finansowego spółki zależnej. Skonsolidowany wynik finansowy netto wzrośnie lub zmaleje po uwzględnieniu udziału mniejszości w wyniku spółki zależnej. W artykule pokazano, w jaki sposób grupa kapitałowa mogła sterować wysokością skonsolidowanego wyniku finansowego netto poprzez transakcje między powiązаныmi podmiotami.

Słowa kluczowe: udział mniejszości, konsolidacja, grupa kapitałowa.

1. Wstęp

Częstą praktyką stało się tworzenie grup kapitałowych, w których poszczególne spółki odpowiadają za wybrany proces działalności. W trakcie tworzenia grupy kapitałowej zostają powołane nowe spółki w celu wykonywania określonego zadania lub przejmowana jest kontrola nad innymi podmiotami. W tym drugim przypadku można mówić o koncentracji kapitału w ramach grupy kapitałowej.

W literaturze przedmiotu trafnie motywy koncentracji kapitału określili B. Pokorska i E. Maleszyk [2002], stwierdzając, że koncentracja kapitału oznacza „kumulowanie zasobów rzeczowych, finansowych, kadrowych przedsiębiorstw, które dzięki temu mogą uzyskać przewagę skali działania, m.in. z tytułu redukcji kosztów działalności, czyli skutecznie konkurować z innymi przedsiębiorstwami”. J. Toborek-Mazur [2005] w swojej pracy poświęconej holdingom, stwierdza natomiast, że „zrzeszanie się podmiotów gospodarczych zostało wymuszone przez powstawanie coraz bardziej nowoczesnych i kapitałochłonnych technologii wymagających znacznej koncentracji kapitału”. R. Ignatowski [2003] wymienia również inne motywy koncentracji kapitału, którymi, poza ekspansją gospodarczą (w tym rozwojem tech-

nologicznym) są m.in. pomnażanie kapitału oraz dywersyfikacja ryzyka prowadzonej działalności zarobkowej.

Koncentracja kapitału nie ogranicza się tylko do 100-procentowej dominacji kapitałowej jednej spółki nad drugą. Często pojawiają się udziały mniejszości, które wskazują, że podmiot dominujący nie jest jedynym właścicielem. Pojawienie się udziału mniejszości może wynikać z posiadania tylko części tytułów własności w spółce zależnej (nie wszyscy dotychczasowi właściciele sprzedali swoje udziały lub akcje), może być także przemyślaną strategią działania.

Celem artykułu jest pokazanie, w jaki sposób spółka matka w grupie kapitałowej może wykorzystać spółkę córkę, w której posiada mniej niż 100% udziału w kapitale w celu kreowania skonsolidowanego wyniku finansowego. W rzeczywistości gospodarczej można się spotkać z „szyciem na miarę” wyniku finansowego przez odpowiednie sterowanie wysokością udziału mniejszości w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym.

2. Udział mniejszości w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym

W świetle przepisów ustawy o rachunkowości [Ustawa z dnia 24 września 1994 r.] (UoR) grupa kapitałowa to jednostka dominująca wraz z jednostkami zależnymi [Ustawa z dnia 24 września 1994 r. ..., art. 3, ust. 1, pkt 44], a konsolidacji podlegają sprawozdania finansowe jednostek tworzących grupę kapitałową [Ustawa z dnia 24 września 1994 r. ..., art. 3, ust. 1, pkt 45]. Ustawa dopuszcza trzy możliwości ujawniania informacji o wartościach powiązanych spółek. W zależności od siły powiązania dane jednostek powiązanych przedstawia się za pomocą: metody pełnej, metody proporcjonalnej lub metody praw własności.

Udział mniejszości powstaje wyłącznie przy zastosowaniu metody pełnej w konsolidowaniu sprawozdań finansowych, stąd będzie ona przedmiotem dalszych rozważań. W odróżnieniu od metody proporcjonalnej, w której w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym ujawniane są aktywa netto (aktywa pomniejszone o zobowiązania) tylko w wysokości procentowego udziału, który spółka dominująca posiada w spółce zależnej, metoda pełna polega na sumowaniu poszczególnych pozycji sprawozdań finansowych spółek – aktywów, pasywów, przychodów i kosztów – z uwzględnieniem wyłączeń i korekt konsolidacyjnych. „Wyłączeniu podlega wyrażona w cenie nabycia wartość udziałów posiadanych przez jednostkę dominującą i inne jednostki objęte konsolidacją w jednostkach zależnych z tą częścią wycenionych według wartości godziwej aktywów netto jednostek zależnych, która odpowiada udziałowi jednostki dominującej i innych jednostek grupy kapitałowej objętych konsolidacją w jednostkach zależnych, na dzień rozpoczęcia sprawowania nad nimi kontroli” [Ustawa z dnia 24 września 1994 r. ..., art. 60, ust. 2]. Dodatkowo z konsolidacji należy wyłączyć wzajemne rozrachunki, przychody i koszty transakcji między powiązаныmi podmiotami. Wyłączenia konsolidacyjne służą temu, aby

po połączeniu danych zawartych w sprawozdaniach finansowych stworzyć obraz jednego podmiotu gospodarczego.

Pojawiający się obraz jednostki po konsolidacji pokazuje wszystkie dostępne zasoby i zobowiązania jednostek zależnych, nad którymi spółka dominująca sprawuje kontrolę. Do sprawowania kontroli nad zasobami spółki zależnej nie jest potrzebny 100-procentowy udział w jej kapitale własnym. Można mówić o spółce dominującej także wówczas, gdy:

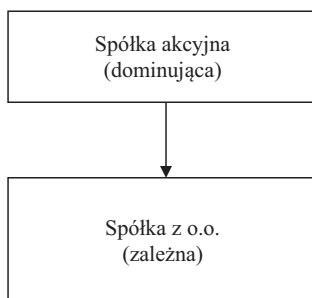
- dysponuje bezpośrednio lub pośrednio większością głosów na zgromadzeniu wspólników albo na walnym zgromadzeniu, także jako zastawnik albo użytkownik, bądź w zarządzie innej spółki kapitałowej (spółki zależnej), także na podstawie porozumień z innymi osobami, lub
- jest uprawniona do powoływania lub odwoływania większości członków zarządu innej spółki kapitałowej (spółki zależnej) albo spółdzielni (spółdzielni zależnej), także na podstawie porozumień z innymi osobami, lub
- jest uprawniona do powoływania lub odwoływania większości członków rady nadzorczej innej spółki kapitałowej (spółki zależnej) albo spółdzielni (spółdzielni zależnej), także na podstawie porozumień z innymi osobami, lub
- członkowie jej zarządu stanowią więcej niż połowę członków zarządu innej spółki kapitałowej (spółki zależnej) albo spółdzielni (spółdzielni zależnej), lub
- dysponuje bezpośrednio lub pośrednio większością głosów w spółce osobowej zależnej albo na walnym zgromadzeniu spółdzielni zależnej, także na podstawie porozumień z innymi osobami, lub
- wywiera decydujący wpływ na działalność spółki kapitałowej zależnej albo spółdzielni zależnej, w szczególności na podstawie umów o zarządzanie [Ustawa z dnia 15 września 2000 r. ..., art. 4, par. 1, pkt 4].

W rzeczywistości gospodarczej często w grupie kapitałowej właściciele spółki dominującej nie posiadają formalnoprawnie stuprocentowego tytułu własności do aktywów netto spółek zależnych. Sytuacja ta wymaga ujawnienia w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym udziałów należących do mniejszościowych właścicieli (udział mniejszości). Właściciele ci posiadają udział w przejętych przez spółkę dominującą aktywach netto. Nie uczestniczą oni jednak w wyniku spółki dominującej, a jedynie mają udział w wyniku finansowym spółki, w której posiadają tytuły własności.

Zastosowanie metody pełnej w konsolidowaniu sprawozdań finansowych wymaga ustalenia:

- ceny nabycia/wartości wniesionego wkładu początkowego,
- wartości godziwej aktywów netto na moment przejęcia kontroli,
- czy wystąpi wartość firmy lub ujemna wartość firmy,
- udziałów mniejszości w przypadku braku 100% kontroli.

W artykule zostanie przedstawiony przypadek grupy kapitałowej, w skład której wchodzi dwie spółki kapitałowe: spółka dominująca (spółka akcyjna) oraz spółka zależna (spółka z ograniczoną odpowiedzialnością – dalej nazywana także spółką z o.o.). Docelowa struktura grupy kapitałowej jest przedstawiona na rys. 1.

Rys. 1. Docelowa struktura grupy kapitałowej

Źródło: opracowanie własne.

Właściciele spółki dominującej i wspólnicy spółki z o.o. to ta sama grupa trzech osób. Tabela 1 przedstawia skład osobowy spółki dominującej.

Tabela 1. Skład osobowy spółki dominującej

	Wkład	Udział
Właściciel A	25 000,00	0,25
Właściciel B	25 000,00	0,25
Właściciel C	50 000,00	0,50
Razem	100 000,00	1,00

Źródło: opracowanie własne.

W tabeli 2 przedstawiono skład osobowy spółki z o.o.

Tabela 2. Skład osobowy spółki z o.o.

	Wkład	Udział
Właściciel A	1 500,00	0,15
Właściciel B	3 500,00	0,35
Właściciel C	5 000,00	0,50
Razem	10 000,00	1,00

Źródło: opracowanie własne.

Spółka dominująca jest spółką, która odpowiada za pozyskiwanie kapitału na różnego rodzaju projekty inwestycyjne. Spółka zależna jest spółką celową służącą do zrealizowania projektu inwestycyjnego.

Spółka zależna (spółka z o.o.) pozyskuje kapitał od spółki dominującej na prowadzenie działalności przez emitowanie aktywów finansowych. W świetle UoR wy-

cena aktywów finansowych z jednej strony, a zobowiązań finansowych z drugiej zależy od rodzaju inwestycji oraz jej przeznaczenia. Przy zakwalifikowaniu transakcji do krótkoterminowych skutki zmiany wartości zalicza się do przychodów lub kosztów finansowych.

Tabela 3 przedstawia sytuację, w której wyemitowane aktywa finansowe zaliczone są do aktywów długoterminowych, przez co nie wpływają na wynik finansowy.

Tabela 3. Skonsolidowany rachunek zysków i strat – długoterminowe aktywa finansowe

	Skonsolidowany rachunek zysków i strat	Za okres od 01/01/2012 do 31/12/2012
A	Przychody netto ze sprzedaży i zrównane z nimi	9 624 290,69
B	Koszty działalności operacyjnej	-10 800 542,09
C	Zysk (strata) ze sprzedaży	-1 176 251,40)
D	Pozostałe przychody operacyjne	650 243,65
E	Pozostałe koszty operacyjne	-159 856,04
F	Zysk (strata) z działalności operacyjnej	-685 863,79
G	Przychody finansowe	1 160 797,30
H	Koszty finansowe	-1 750 474,29
I	Zysk (strata) na sprzedaży całości lub części udziałów jednostek podporządkowanych	0,00
J	Zysk (strata) z działalności gospodarczej	-1 275 540,78
K	Wynik zdarzeń nadzwyczajnych	0,00
L	Odpis wartości firmy	-130 010,21
M	Odpis ujemnej wartości firmy	0,00
N	Zysk (strata) z udziałów w jednostkach podporządkowanych wycenianych metodą praw własności	0,00
O	Zysk (strata) brutto	-1 405 550,99
P	Podatek dochodowy	546 744,50
Q	Pozostałe obowiązkowe zmniejszenia zysku/zwiększenia straty	0,00
R	Udział mniejszości w zysku	811 616,33
S	Zysk (strata) netto	76 266,54

Źródło: opracowanie własne.

Zakwalifikowanie wyemitowanych aktywów finansowych do krótkoterminowych zezwala na rozpoznanie w wyniku finansowym przychodów lub kosztów z tego tytułu. Tabela 4 przedstawia skonsolidowany wynik finansowy po uwzględnieniu, że 500 000 PLN stanowi aktualizację wartości aktywów finansowych. Aktualizacja spowodowała ujęcie dodatkowych 500 000 PLN w wartości aktywów finansowych i przychodów finansowych w spółce zależnej. Z drugiej strony aktualizacja w spółce

dominującej, w jednostkowym sprawozdaniu finansowym, zwiększy zobowiązania finansowe i koszty finansowe.

Tabela 4. Skonsolidowany wynik finansowy po zmianie 500 000 PLN

	Skonsolidowany rachunek zysków i strat	Za okres od 01/01/2012 do 31/12/2012
A	Przychody netto ze sprzedaży i zrównane z nimi	9 624 290,69
B	Koszty działalności operacyjnej	-10 800 542,09
C	Zysk (strata) ze sprzedaży	-1 176 251,40
D	Pozostałe przychody operacyjne	650 243,65
E	Pozostałe koszty operacyjne	-159 856,04
F	Zysk (strata) z działalności operacyjnej	-685 863,79
G	Przychody finansowe	1 160 797,30
H	Koszty finansowe	-1 750 474,29
I	Zysk (strata) na sprzedaży całości lub części udziałów jednostek podporządkowanych	0,00
J	Zysk (strata) z działalności gospodarczej	-1 275 540,78
K	Wynik zdarzeń nadzwyczajnych	0,00
L	Odpis wartości firmy	-130 010,21
M	Odpis ujemnej wartości firmy	0,00
N	Zysk (strata) z udziałów w jednostkach podporządkowanych wycenianych metodą praw własności	0,00
O	Zysk (strata) brutto	-1 405 550,99
P	Podatek dochodowy	670 201,20
Q	Pozostałe obowiązkowe zmniejszenia zysku/zwiększenia straty	0,00
R	Udział mniejszości w zysku	1 061 616,33
S	Zysk (strata) netto	326 266,54

Źródło: opracowanie własne.

W dobie kryzysu finansowego celem, który może zostać postawiony księgowemu, jest uzyskanie jak najwyższego wyniku finansowego lub wyniku odzwierciedlającego planowane i sygnalizowane przez spółkę komunikaty rynkowe. Od tego wyniku może zależeć powodzenie inwestycji czy uzyskanie dodatkowego finansowania. Wynik finansowy spółki lub grupy kapitałowej stanowi pierwszy sygnał przyciągający uwagę potencjalnych inwestorów. W dalszej kolejności jest analiza prezentowanego przez spółkę zysku netto.

W zaprezentowanym przez autora przykładzie można zauważyć, że transakcje między spółkami wchodzącymi w skład grupy kapitałowej są wyłączone z konsolidacji, dlatego nie mają wpływu na pozycje rachunku zysków i strat do etapu

wyliczenia skonsolidowanego wyniku finansowego brutto. W tab. 5 przedstawiono porównanie wybranych danych ze skonsolidowanego rachunku zysków i strat przed zmianą i po zmianie.

Tabela 5. Porównanie skonsolidowanych wyników finansowych

Skonsolidowany rachunek zysków i strat	Dane przed zmianą	Dane po zmianie	Różnica
Zysk (strata) ze sprzedaży	-1 176 251,40	-1 176 251,40	0,00
Zysk (strata) z działalności operacyjnej	-685 863,79	-685 863,79	0,00
Przychody finansowe	1 160 797,30	1 160 797,30	0,00
Koszty finansowe	-1 750 474,29	-1 750 474,29	0,00
Zysk (strata) z działalności gospodarczej	-1 275 540,78	-1 275 540,78	0,00
Odpis wartości firmy	-130 010,21	-130 010,21	0,00
Zysk (strata) brutto	-1 405 550,99	-1 405 550,99	0,00
Udział mniejszości w zysku	811 616,33	1 061 616,33	250 000,00
Zysk (strata) netto	76 266,54	326 266,54	250 000,00

Źródło: opracowanie własne.

Brak stu procentowego udziału spółki dominującej nie wyklucza skutecznego prowadzenia działalności finansowej i operacyjnej w spółce zależnej. Spółka, która w prezentowanym modelu biznesowym otrzymała kapitał, jest spółką zależną, w której spółka dominująca posiada 50% praw głosu. Na tym etapie nie jest ważne, w jaki sposób spółka dominująca pozyskała kapitał, istotny jest transfer za wynagrodzeniem środków pieniężnych ze spółki dominującej do spółki zależnej. Konsekwencją przekazania tego kapitału jest rozpoznanie w tych podmiotach z jednej strony przychodów finansowych – w spółce dominującej, a z drugiej kosztów finansowych – w spółce zależnej. Obustronne naliczenie skutków finansowych udzielonego finansowania, w kwocie 500 000 PLN, zostaje wyeliminowane z konsolidacji. Nie zmienia to jednak faktu, że wynik finansowy jednostkowy obu spółek został zmieniony. W spółce zależnej koszty finansowe obniżają wynik finansowy brutto, a w spółce dominującej aktualizacja pociąga zwiększenie wyniku finansowego brutto o 500 000 PLN. Obniżenie wyniku finansowego spółki zależnej powoduje, że udział mniejszości w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym zmienił się o połowę z 500 000 PLN, czyli o 250 000 PLN. Zmiana udziału mniejszości pociągnęła zwiększenie wyniku finansowego netto o kwotę 250 000 PLN. W ten sposób decyzja zarządu o zaliczeniu udzielonego finansowania do krótkoterminowych aktywów/zobowiązań finansowych powoduje polepszenie wyniku finansowego netto.

3. Zakończenie

Celem artykułu było pokazanie, w jaki sposób spółka matka w grupie kapitałowej może wykorzystać spółkę córkę, w której posiada mniej niż 100% udziału w kapitale w celu kreowania skonsolidowanego wyniku finansowego. Cel został osiągnięty, a w zaprezentowanym przykładzie została pokazana możliwość kreowania – podwyższenia – wyniku finansowego w grupie kapitałowej dzięki występowaniu kapitałów mniejszości. Skonsolidowany wynik finansowy do poziomu wyniku brutto pozostał bez zmian, udział mniejszości podwyższył skonsolidowany wynik netto. W zależności od dochodowości spółek w grupie kapitałowej można udziałem mniejszości kreować skonsolidowany wynik finansowy. Problem ten jest o tyle niepokojący, że w celu uzyskania lepszego wyniku finansowego, na poziomie grupy kapitałowej, możliwe są fikcyjne transakcje w celu transferu kosztów do spółki z mniejszościowymi właścicielami. Warto zauważyć, że transakcje te nie miałyby żadnego wpływu na skonsolidowany wynik finansowy, gdyby we wszystkich spółkach zależnych 100-procentowym właścicielem była spółka dominująca.

Literatura

- Ignatowski R., *Przewodnik po konsolidacji sprawozdań finansowych*, ODDK Gdańsk 2003, s. 21.
- Pokorska B., Maleszyk M., *Koncentracja i integracja w handlu wewnętrznym*, PWE, Warszawa 2002, s. 13.
- Toborek-Mazur J., *Holding w aspekcie prawnym, bilansowym i podatkowym*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2005, s. 9.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (DzU 1994 nr 121, poz. 591).
- Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych (DzU 2000 nr 94, poz. 1037).

PARTICIPATION OF MINORITIES AS AN ELEMENT OF CREATION OF CONSOLIDATED FINANCIAL RESULT

Summary: The purpose of this article is to show how the parent company in the group can exploit a subsidiary in which it holds less than 100% of the share capital in order to create the consolidated financial result. Change in valuation or mutual transactions, excluded from consolidation, affects the height of the financial results of the subsidiary. Consolidated net profit will increase or decrease with the share of minorities. The article shows how the group could control the amount of consolidated net profit through transactions between related entities.

Keywords: minority interest, consolidation, capital group.